

Mondák, mesék színhelye

A barlangok védelme

A forró nyári napokon szívesen látogatjuk a barlangok csendes, hűvös világát. Tudjuk-e, hogy mi is a barlang, és hogy miért fontos a barlangok és környezetük védelme?

Barlangnak minősül a földkérget alkotó kőzetben kialakult olyan természetes üreg, amelynek hossz tengelye meghaladja a 2 m-t és mérete egy ember számára lehetővé teszi a bejutást.

Különleges mikroklíma

A barlangok általános védelmét széles körű természettudományos, történeti és gazdasági jelentőségük indokolja. A barlangok információkat szolgáltatnak a befoglaló kőzet felépítéséről, képződéséről és a talált leletek alapján az éghajlat, a földfelszín, az élővilág és az emberi kultúra változásairól- fejlődéséről. Jelentős ismeretterjesztő és rekreációs feladatot is betöltenek. Az aktív vagy időszakosan aktív vízvezető barlangok nagy szerepet játszanak a karsztvizek utánpótlásában. A barlangok zárt világa különleges, a körülményekhez alkalmazkodó, zömében védett állatfajok számára nyújt életteret. A barlangbejáratok környékének páras levegője ritka növények fennmaradását biztosítja. A sajátos mikroklíma nemcsak az ásványkiválások és az élővilág szempontjából meghatározó, de egyre nagyobb szerepe van egyes légúti és mozgásszervi megbetegedések gyógykezelésében is. A barlang, mint lakóhely, rejtékely, temetkezési- vagy kultuszheiy, mondák és mesék színhelye – végig kíséri az emberiség történetét az ősidóktól napjainkig.

A barlangok egyedi képződmények, helyhez kötöttek, csak eszmei értékelésük lehetséges, pusztulásuk folyamata gyakorlatilag véglegesnek tekinthető, ezért indokolt teljes körű védelmük.

Barlangjaink sokrétű természeti értékéből adódik, hogy az őket veszélyeztető tényezők is rendkívül sokrétűek lehetnek. Vannak természetes folyamatok (földrengések, víz, szél, hőmérséklet-ingadozás), melyek hatására bekövetkező változások természetes módon alakítják a barlangot és annak élővilágát. A barlangok inaktívvá válásával megkezdődik azok lassú feltöltődése, „pusztulása”. Ezek a folyamatok azonban emberi léptékkel ritkán mérhetőek.

Az észlelhető változások szinte minden esetben közvetlenül vagy közvetetten emberi tevékenységgel függenek össze. Ilyen például a bányászat, építkezés, útpítés, földmunkák, robbantások stb. A karsztvizet veszélyeztetni a barlangok vízgyűjtő területén a szakszerűtlen vagy hiányos szennyvízelvezetés

és hulladék-elhelyezés, valamint a mezőgazdasági vegyszerek túlzott alkalmazása, illetve a barlangok hulladéktárolóként vagy dögtetetőként való használata. Sajnos a civilizációs környezeti ártalmak ijesztő mértékű növekedése, a természeti erőforrások kizsákmányolása, a föld, a vizek és a levegő tudatlanságból és gondatlanságból eredő elszennyezése barlangjainkban is erősen érezteti hatását.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény külön fejezetben foglalkozik a barlangok védelmével.

Denevérek szálláshelye

A barlangok nyitva tartását, látogatásának és kutatásának egyes feltételeit, valamint kiépítését a 13/1998.(V.6.) KTM rendelet szabályozza.

A barlangok általános védelme kiterjed az ott élő vagy tartózkodó barlanglakó és barlangkedvelő állatokra, a bejárat növényzetére és a sötétlőrára is, függetlenül azok faj szerinti védettségétől. A barlangkedvelő fajok csak időszakosan tartózkodnak a barlangban, az ottani körülményekhez legfeljebb életmódjukban alkalmazkodtak. Legismertebb képviselőik a denevérek, amelyeknek 24 hazai faja közül 16 használ barlangot szálláshelyként. A barlangbejáratok speciális mikroklímája árnyékkedvelő és páras levegőt igénylő ritka növények és reliktum fajok számára nyújt kedvező életfeltételeket, de bizonyos algák élhetnek a belső, sötét szakaszon is.

Nem tartoznak viszont a barlangok védendő természetes életközösségéhez az oda véletlenül behurcolt, betévedt, behullott állatok és növények (barlangi vendégek), továbbá a kiépített barlangok megvilágított felületein az odajutó alga-, moha- és páfrányspórák megtelepedésével kialakult lámpaflóra, amely számára az életfeltételekhez tartozó fényt a mesterséges megvilágosítás biztosítja.

A Barlangtani Intézet 1981-ben készítette el az országos barlangkataszter rendszerét és kezdte meg a barlangok adatainak helyszíni felvételét.

Hazánk legvesélyeztetettebb karszterületén, a főváros II. és III. kerületében fekvő rózsadombi termálkarszton a nemzetközi hírű, egykori hévforrás barlangok és a hegylábi melegforrások védelme érdekében 1986-ban életbe lépett építési tilalmak és korlátozások eredményeként a területek további beépítése megszűnt.

Magyarországon a nyilvántartott barlangok száma a század elején még nem érte el a két-

százat, 1986-ban pedig már 1322 volt. Ma az ismert barlangok száma meghaladja a 3200-at, a 125 legjelentősebb barlang fokozottan védett természeti értékeink közé tartozik. Az *Aggteleki Nemzeti Park* barlangjait – az országhatárral elválasztott – Szlovák-karszt barlangjaival együtt az UNESCO Világörökség Bizottsága 1995. decemberében a Világörökség részévé nyilvánította.

Hazánkban a legtöbb barlang a Bükkben (közel 900) és a Bakonyban (közel 800) található. Nyolcvanhárom barlang hossza haladja meg a 200 métert, 31 pedig az egy kilométert. Hazánk leghosszabb barlangja az Aggteleki Nemzeti Park területén nyíló, ősidők óta ismert, az 1700-as évek végétől rendszeresen látogatott, az idegenforgalom számára megnyitott hatalmas folyosóiról, termeiről, változatos színű, nagyságú és formájú cseppkőveiről híres *Baradla*, melynek hossza a Szlovákia alatt húzódó *Domica*-barlanggal együtt közel 25 km. A második leghosszabb Budapestben, a *Rózsadomb* alatt húzódó, 1904-ben feltárt *Pálvölgyi*-barlang, melynek összes hossza az 1980-as években megindult kutatások eredményeként, ma már megközelíti a 12 km-t. Harmadik az Aggteleki-karszton, a Baradla-barlang közvetlen közelében 1952-ben feltárt, közel 6,5 km hosszú *Béke*-barlang.

Saját felelősségre

A barlangok látogatásához a területileg illetékes nemzeti park igazgatóság engedélyre szükséges. Ez alól kivétel a barlangi mentés, vészhelyzet megszüntetése. Az engedélykötés barlangban (barlangszakaszban) történő túravezetésre az kaphat engedélyt, aki rendelkezik barlangi túravezető vagy barlangi kutatásvezető képzettséggel. Barlangtúrán mindenki saját felelősségére vehet részt. Kis-korú személy szülőjével (törvényes képviselőjével) együtt, vagy annak írásos engedélyvel vehet részt. Barlang bejárásához minimum 4 fő szükséges, ettől eltérni csak indokolt esetben lehetséges – hivatalos bejárás, állapotfelvétel stb. -, de ekkor is minimum 2 fő szükséges. A barlangi túrákhoz megfelelő felszerelés szükséges. Felelőtlenül, pislálkozó gyertya fénye mellett senki ne induljon felfedezőútra a barlangok gyönyörű, de veszélyes világába. A nemzeti parkok igazgatóságai konkrét felvilágosítást tudnak nyújtani a látogatható barlangokról.

Váradai János